

Тема 5. Педагогічна просвіта сучасних батьків

План.

1. Психолого-педагогічна просвіта як визначальна умова ефективного родинного виховання.
2. Складові психолого-педагогічної просвіти. Сутність сучасної батьківської просвіти в закладах освіти.
3. Планування роботи з родинами. Етапи планування і проведення просвітницьких заходів у закладі освіти.

Основні поняття теми: просвіта, освіта, педагогічна освіта

Завдання для самостійної роботи:

1. Розробити анкету, опитувальник щодо вивчення рівня педагогічної культури батьків.
2. Підготувати розробки 2 заходів з батьками по підвищенню їх педагогічної культури.

Література:

1. Освіта і просвіта батьків, членів родин: практичний посібник / Котирло Т.В., Щербина Д.В. – К.: ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України, 2019. – 219 с.
2. Педагогіка сімейного виховання : підручник. Вид. 3-тє, доп., перероб. / Л.М. Маценко. – Київ : ЦП «Компринт», 2019. – 376 с.

Питання для самоконтролю:

- 1) Дайте визначення поняття «освіта дорослих». Укладіть порівняльну таблицю тлумачення понять «освіта дорослих», «освіта», «просвіта».
- 2) Охарактеризуйте освіту дорослих як процес, що відбувається протягом усього життя.
- 3) Що є основою ефективного навчання дорослих? Назвіть чинники, які впливають на ефективність навчання дорослих.

Актуальність педагогічної просвіти сучасних батьків.

Відомо, що дитинство — унікальний період у житті людини, коли формується здоров'я і здійснюється розвиток особистості. На початку життя поруч із беззахисним малюком перебувають його батьки. Завдяки їх любові, піклуванню, емоційній близькості дитина зростає і розвивається, у неї виникає почуття довіри до світу і дорослих, які її оточують.

На певному етапі «дошкільного дитинства» малюк вперше йде до дитячого садка. Ця подія великою мірою змінює його життя. Тепер малюка оточують нові люди, дорослі і діти, яких він раніше не знав і які становлять іншу спільність, ніж його сім'я. Дитині не страшно, тому що поруч із нею її батьки. Міцно тримаючи їх за руки, вона довірливо протягує долоньку вихователю.

З цього часу йти дитині і легше, і важче. Легше, якщо батьки й вихователі об'єднують свої зусилля і забезпечують дитині подвійний захист, емоційний комфорт, цікаве і змістовне життя і в дитячому садку, і вдома. Це сприяє розвитку її здібностей, уміння спілкуватися з ровесниками і забезпечує підготовку до школи.

Важче тому, що в дитячому садку виникають перші труднощі, які зумовлені розвитком дитини, її поведінкою. І якщо вихователі не звернуть на них увагу, а батьки уникають і не беруть участі в їх подоланні, то в школі на них чекають певні об'єктивні проблеми.

Так, дефектологи вважають, що однією з причин неуспішності у школі є відсутність вчасної допомоги дитині в дошкільні роки з боку сім'ї і дитячого садка. Це не означає, що для більшості таких дітей потрібна була серйозна корекція особистісного розвитку, яку може надати тільки спеціаліст. Їм можна було вчасно допомогти силами сім'ї і дошкільного закладу.

Провідна роль в ініціюванні такої роботи належить сім'ї. Це зумовлено тим, що батьки мають найбільший вплив на особистісний розвиток дитини. І якщо вони не підтримуватимуть вихователів чи між ними виникатимуть суперечності, то зусилля педагогів зійдуть нанівець. Важливо, щоб батьки були в курсі всієї навчально-виховної роботи, співпереживали дитині і допомагали їй отримати очікувані результати.

Саме батьки, а не вихователі, будуть поруч із сином чи донькою не лише впродовж всього періоду їх дитинства, а й надалі.

Останній відповідальний період свого дитинства дитина має пройти з учителем початкової школи і батьками. І знову ж таки йти буде значно легше, якщо батьки й учителі об'єднають свої зусилля.

Завдяки взаємодії з вихователями та участі в житті дитячого садка батьки набудуть досвіду педагогічної співпраці як зі своєю дитиною, так і з педагогами.

Спілкування з учителем не викличе в них утруднень, оскільки вони готові до діалогу, можуть обстоювати свою позицію та інтереси дитини, а якщо потрібно, то й захистити її права.

Участь батьків у житті своїх дітей не лише вдома, а й у дитячому садку, а згодом і в школі допоможе їм подолати власний авторитаризм і побачити світ з позиції дитини; ставитися до неї як до рівної особи. Не слід порівнювати свою дитину з іншими дітьми. Головне - це особистісні досягнення кожного. Якщо дитина сьогодні зробила щось краще, ніж учора, потрібно усвідомлювати це, і радіти її особистісному зростанню, розвитку. Відтак батьки краще знатимуть сильні й слабкі сторони дитини й враховуватимуть їх. А це значить, що коли дитина піде до школи, в її самосвідомості й самооцінці не відбудеться драматичних змін (у дитячому садку вона була розумною, а в школі - невмілою).

Родичі зможуть виявляти щире зацікавлення її життям у школі і бути готовими до емоційної підтримки. Якщо батьки хочуть домогтися бажаного результату, потрібно, щоб дитина сама захотіла працювати, а для цього й дорослі мусять встановити довірчі стосунки з дитиною і мати щире бажання брати участь в усіх її справах, поділяти з нею радість від успіхів чи гідно реагувати на невдачі.

Все це можливе лише за умови цілковитої взаємної довіри і наполегливої роботи, що проводиться на науковій основі всіма учасниками навчально-виховного процесу — спочатку з батьками і вихователями дошкільного закладу, потім батьками й учителями початкової школи.

У світі немає двох однакових дітей. Кожна має певні особливості, у кожній свої умови життя, свій маленький світ, свої сильні й слабкі сторони. Отже, не може бути універсальних порад для батьків і педагогів. Проте на тлі індивідуальних особливостей у дітей кожного вікового періоду є спільні закономірності психічного розвитку. Про де мають пам'ятати батьки і педагоги.

Співробітництво закладу освіти і сім'ї, цих двох надзвичайно важливих соціальних інституцій, забезпечує поєднання родинного і суспільного виховання і спрямоване на реалізацію спільної мети - всебічного, гармонійного розвитку особистості

Освіта дорослих є актуальною проблемою сьогодення, своєрідним викликом для соціуму, адже високоосвічені громадяни – важлива складова соціально-економічного розвитку і добробуту кожної країни. Одним із напрямів освіти дорослих є освіта і просвіта батьків, яка стала досить актуальною у наш час і потребує все більшої уваги суспільства, оскільки батьки – це перші наставники та вихователі-педагоги, покликані створити умови для повноцінного становлення й розвитку особистості дитини. На сучасному етапі нашого життя, у зв'язку з розвитком суспільства знань, утвердження нових суспільних, етичних цінностей актуалізується доцільність розвитку компетентнісного потенціалу батьків.

Вирішального значення набувають вміння й навички навчатися впродовж життя, розвиток психолого-педагогічних, громадянських, соціальних та інших компетентностей дорослих – батьків (опікунів) та інших членів родин здобувачів освіти.

У контексті усвідомленого батьківства значно актуалізується необхідність розвитку психолого-педагогічної компетентності батьків і членів родин.

Виховання гармонійно розвиненої, щасливої особистості значною мірою залежить від багатьох факторів: системи сімейних цінностей, рівня сформованості особистісної та педагогічної культури кожного з батьків, їх педагогічних здібностей тощо.

Взаємодія з родинами вихованців є одним із пріоритетних завдань діяльності закладів дошкільної та загальної середньої освіти. У законі України «Про освіту», «Про дошкільну освіту» одним із пріоритетних завдань задля забезпечення повноцінного розвитку дитини є тісна взаємодія родини із закладом освіти. З огляду на незначну кількість осередків неформальної освіти у сфері педагогізації батьків, саме ці заклади відіграють важливу роль у здійсненні педагогічного просвітництва серед дорослих членів родин шляхом поширення серед них психолого-педагогічних та інших знань.

Освіта дорослих – це уся структура організованого освітнього процесу, незалежно від його змісту, рівня та форми, офіційної чи іншої, незалежно від того, чи є цей процес продовженням або зміною первинної освіти, отриманої в школі, коледжі або університеті, а також упродовж навчання, коли особи, що вважаються дорослими в суспільстві, якому належать, покращують свої технічні або професійні кваліфікації, продовжують розвивати свої здібності, збагачувати свої знання з метою: завершити рівень формальної освіти; отримати знання і навички з нової галузі; оновити або осучаснити свої знання в конкретній галузі. Освіта дорослих – це освіта, спеціально призначена для осіб, які вважаються дорослими, та має на меті вдосконалення їх освітніх і професійних кваліфікацій, подальшого розвитку здатностей, покращення, відновлення або оновлення знань, умінь, інших компетентностей для завершення рівня формальної освіти, зокрема в новій галузі.

Просвіта – передача, розповсюдження знань та культури (як процес, так і відповідна діяльність), а також система освітніх заходів та установ у будь-якій державі. У сучасній українській мові, внаслідок існування терміну «освіта», значення терміну «просвіта» звузилося, передовсім до суто громадської діяльності. Просвіта – форма організації громадянського суспільства, що має за мету підвищення культурно-освітнього рівня людей, поширення досягнень наук і мистецтв. *Педагогічна освіта і просвіта батьків та членів родин – це цілеспрямований процес і результат засвоєння людиною систематизованих знань, навичок, умінь, розвиток розуму і почуття, формування світогляду і пізнавальних процесів; цілеспрямований процес виховання і навчання в інтересах людини, суспільства і держави; суспільно організований і нормований процес постійної передачі попередніми поколіннями наступним соціально значимого досвіду (П.І. Підкасистий). Просвіта являє собою різновид освітньої діяльності, яка не розрахована на офіційно зареєстровані стійкі групи, при цьому передбачає відносно самостійний та вільний відбір індивідами інформації, яку вони*

отримують, тобто будується на принципі добровільності. Завдання організаторів просвіти – запропонувати актуальну інформацію, а право слухачів – розпоряджатися нею за власним розсудом. Під педагогічною просвітою батьків варто розуміти процес інформування їх про особливості розвитку особистості дитини та способах взаємодії з нею, побудований у контексті життєдіяльності суб'єктів взаємодії у відповідності з цінностями культури.

Розуміння недосконалості та недостатності традиційних форм передачі досвіду сімейного виховання від батьків до дітей і необхідності цілеспрямованої підготовки людини до виконання батьківських функцій знаходить все більш широке визнання у світовому співтоваристві.

Батьківська освіта (parent education) у багатьох розвинених країнах сьогодні розглядається в якості важливої умови існування здорової сім'ї та повноцінного виховання дітей, здатних у майбутньому забезпечити узгоджений прогрес особистості і суспільства. Необхідність педагогічної освіти та просвіти (навчання) батьків і членів родин обумовлена наступними об'єктивними причинами:

- постійним зростанням соціальних витрат і прямих фінансових витрат суспільства внаслідок низької якості сімейного виховання (вже в найближчому майбутньому ці витрати будуть набагато більше, ніж фінансування необхідної державної системи підготовки батьків та членів родин);

- потребою молодих батьків у навчанні, яка в даний час задовольняється лише стихійно в групах, що виникають випадково, або шляхом самоосвіти;

- необхідністю узагальнення та передачі молодим батькам численного і різноманітного практичного досвіду навчання і виховання дітей, в якому природний розвиток психіки дитини не просто прискорюється, а якісно вдосконалюється, відкриваючи нові можливості для його подальшого особистісного формування;

- наявністю великої і частково суперечливої психолого-педагогічної літератури, яка рекомендує різні підходи в процесі розвитку дитини, для орієнтації в яких потрібна допомога фахівців;

- необхідністю спеціального навчання батьків, що мають дітей з проблемами в розвитку, сучасним підходам і методам ефективної корекції психосоматичного і особистісного стану дитини з метою розширення можливостей її навчання і адаптації серед однолітків;

- потребою батьків в освоєнні психолого-педагогічних засобів підвищення психічної захищеності дитини в умовах соціально-економічної нестабільності та криз міжособистісних стосунків у сім'ї;

- потребами сучасного суспільства, характерною особливістю якого виступає зміна соціокультурної ситуації (необхідність забезпечення взаємодії родини та навчальних закладів у процесі формування у дітей системи цінностей та ціннісних орієнтирів);

- інноваційним вітчизняним та зарубіжним досвідом оновлення системи навчання та виховання підростаючого покоління;
- відкритістю сучасного педагогічного співтовариства (родинного у тому числі) суспільства, минулого досвіду, інноваціям.

Таким чином, важливою освіта і просвіта батьків, членів родин допомагає набуттю знань, умінь і навичок щодо довірливої взаємодії, співпраці з дітьми на різних етапах їх розвитку у різних життєвих ситуаціях.

Зміст освіти та просвіти батьків і членів родин охоплює широкий спектр питань, пов'язаних з життєзабезпеченням та розвитком дитини. Усі сторони змісту такої освіти наповнені гуманітарними цінностями і смислами, і щоб цей потенціал був ефективно використаний, його необхідно виокремити в самому процесі освіти. У руслі такого підходу, на думку В.О. Сластьоніна, і тим, хто вчить, і тим, хто вчиться, необхідно вчитися по-новому мислити і діяти, вони повинні відійти від ряду звичних позицій і положень в освіті, змістити акценти з явного у ній, на менш очевидне, але практично значуще. Стосовно до освіти та просвіти батьків і членів родин ці відносини можна представити пірамідою, в основі якої знаходиться загальна, а на вершині – педагогічна культура. У багатьох країнах створені і активно діють різноманітні асоціації і об'єднання батьків та членів родин. Вони прагнуть брати участь у формуванні шкільної політики і визначенні її пріоритетів, виступають як «група тиску», яка наполягає на збільшенні державних дотацій на школу, а також сприяють залученню приватного капіталу до фінансування системи освіти. Батьки та члени родин включаються в піклувальні ради шкіл: вони дуже впливають на стиль шкільного життя, контролюють фінансові витрати шкіл, розбирають конфліктні ситуації, беруть участь у навчальному процесі: ведуть уроки домоводства, заняття з фізичної культури, керують музичними, художніми, технічними гуртками тощо. У свою чергу, навчальні заклади приділяють велику увагу педагогічній взаємодії з батьками та членами родин, їх педагогічній освіті та просвіті.

У Павлівській школі з ініціативи В. Сухомлинського була створена система педагогічної освіти батьків. Вона включала в якості основної ланки батьківську школу. У неї батьки записувалися і відвідували заняття за 2 роки до вступу їхньої дитини до школи. Слухачі батьківських шкіл поділялися на 5 груп (за віком їх дітей): дошкільна, 1-2 класи, 3-4 класи, 5-7 класи, 8-10 класи. Педагог-гуманіст був переконаний, що все, що послаблює повсякденну участь сім'ї у вихованні дітей, у кінцевому рахунку, послаблює і школу. Тому одним з найважливіших завдань школи він бачив у необхідності давати батькам елементарні знання з педагогіки. «Педагогіка повинна стати наукою для всіх – і для вчителів, і для батьків», – стверджував В.О. Сухомлинський

Завдання психолого-педагогічної освіти і просвіти батьків і членів родин:

1) орієнтація батьків і членів родин на зміни в особистісному розвитку підростаючого покоління – розвиток допитливості, самостійності, ініціативи і творчості в різних видах діяльності; допомогти батькам враховувати ці зміни у своїй педагогічній практиці;

2) спонукання батьків та членів родин до розвитку гуманістичної спрямованості відносин підростаючого покоління до оточуючих людей, навколишнього середовища, підтримки прагнення дітей до вияву уваги, турботи про дорослих та однолітків;

3) ознайомлення батьків та членів родин з умовами розвитку пізнавальних інтересів, інтелектуальних здібностей дітей у родині; підтримка прагнення батьків розвивати інтерес дітей до освітньої організації, бажання зайняти позицію дитини;

4) залучення батьків та членів родин до діяльності щодо розвитку суб'єктних виявів дитини в елементарній трудовій діяльності (ручна праця, праця з приготування їжі, праця в природі), розвитку бажання працювати, відповідальності, прагнення довести розпочату справу до кінця;

5) допомога батьками та членам родин у створенні умов для розвитку духовно-моральних, естетичних почуттів дітей, залучення дітей у родині до різних видів мистецтва та художньої літератури.

Функції психолого-педагогічної освіти і просвіти батьків та членів родин полягають:

- в ознайомленні батьків та членів родин з метою, завданнями, змістом виховання дітей;
- навчанні батьків та членів родин технологіям і методам виховання для вироблення єдиного погляду на сутність виховання;
- залученні батьків та членів родин до спільної з дітьми діяльності з метою повного вивчення емоційно-чуттєвого, соціально-цивільного, трудового, морального, інтелектуально-пізнавального стану дитини;
- корекції виховання в сім'ї для встановлення емоційно-позитивних взаємовідносин дітей, батьків та інших членів родини.

Психолого-педагогічна освіта та просвіта батьків і членів родин - складний і тривалий процес, який має кілька складових:

латентну (приховану) – коли дитина «вбирає» відносини, прийоми, способи, якими її виховують, виховується, а ставши дорослою людиною, їх відтворює; традиційну (прийнятну у даній культурі), яка пов'язана з передачею знань, необхідних для життєзабезпечення дитини, та здійснювану традиційними способами навчання;

ситуативну – коли передача батьками необхідних знань здійснюється за допомогою порад та консультацій, які даються знайомими, рідними, лікарями, вихователями, психологами, педагогами, соціальними працівниками;

рефлексивну, яка забезпечую аналіз багатовимірних процесів життєвої реальності, наслідків, вчинених батьками дій (дитина розглядається як самостійний суб'єкт відносин).

Отже, важливість освіти та просвіти батьків і членів родин викликана сучасними реаліями життя людини в сім'ї та викликами часу. Сучасна сім'я живе у швидко змінюваному суспільстві, внаслідок чого усі люди мають безперервно розвиватися та вдосконалюватися, для того щоб встигати орієнтуватися у сучасних умовах життя, розуміти і чути один одного. Батьки та члени родин повинні мати не лише психолого-педагогічні знання, але й здатність поєднати наявні знання та будь-яку конкретну ситуацію, навички рефлексії, вміти визначити, яких знань і умінь їм не вистачає, і що слід робити далі зі своїми знаннями.

Освіта і просвіта батьків і членів родин, побудована на принципах варіативності, диференціації та індивідуалізації з використанням сучасних форм її організації і технологій, має здійснюватися всіма підсистемами освіти: дитячими садочками, школами, позашкільними навчальними закладами, закладами культури тощо.